

מפסקי הגרד"ג גולדברג שליט"א

הלוּכוֹת כטוּבוֹת*

הסכם ממון קודם נישואין

א. כתיבת הסכם ממון קודם נישואין אין בה פסול ויתכן שיש בכך מעלה שהרי הכתובת "לא משמעותית כיום" אולם בכל מקרה של כתיבת הסכם ממון אין להזכיר שאי תשלום יהווה סיבה לירושין מהחשש לגט מעשה.

ב. הסכמי ממון קודם הנישואין, שמצועים כו"ם, יש בהם חסרונו יסודי והוא שטורת הכתובת היא למנוע גירושין ואילו כאן המטרה היא למצוא דרך כיצד להתגרש, ועוד שהוא צריכים להבדיל בין מקרים בהם האשמה מצד האיש ובין מקרים בהם האשמה מצד האשה. אmens באורה"ב שם אין שום סמכות לבתי דין, הוצע להם לעורך הסכמים שיש בהם חיוב מזונות במצב שלא ישורר שלום.

הסכמי ממון הקובעים את חלוקת הרכוש

ג. בהסכם ממון שעושים עתה, שקובעים בהם שאם ח'יו יהיה גירושין, החלוקה הממנית תהיה כך וכך, אין בכך פסול הלכתית, ואין לחוש שמדובר תנאי בניישואין, כיון שאין כאן תנאי בעצם הנישואין. הדיוון של הפסקים על "תנאי בניישואין" הינו שונה לחולוטין, כיון שם הדיון הוא שאם הבעל לא יהיה שנה בבית הקידושין יפרקו, אף ללא גט, אבל הסכמי ממון מותרים.

* הפסקים המובאים כאן נאמרו על ידי הגאון הרב זלמן נחמה גולדברג שליט"א (חלקים בבית החוראה אריאל בירושלים וחולקים בהזמנויות אחרות). הפסקים נרשמו על ידי ונמסרו לעיינו של הרב, שתיקן את הטענו תיקון, ונוג בנו עין יפה ואישר את פרסומם. החუרות נכתבו על ידי ועל ידי הרב מאיר ברקוביץ', שאף סידר את הפסקים על סדר השו"ע והוציא תחת ידו דבר נאה ומתוון.

רפאל שטרן

¹ האמור פנימה אינו נוגע למקרים בהם יש לאשה רכוש והיא אינה רוצה שייהה בעלה זכות בו צעין אותן ד). ועיין אותן כא"מ 279 ואילך. ובמורהה אירר תשמ"ח עמי' פא במאמרו של הרב צבי גרטנר בשם הגוז"ג גולדברג שליט"א ובתוחמיו כא"מ 314, עצה, שהבעל יתחייב קודם הנישואין שהוא "התחייב לאשותו סך של חמישים דולר ליום לצורך מזונות וכו'. אmens אותה מוחלת לו כל זמן חייהם בשלום". כך שאם לא יהיה בשלום, יתעורר חיוב זה שכן בו כפיה לגט, אבל יש בו הוצאה כספית גבוהה. ועיין שו"ת אגרויים אבהע"ז ח"ד סימן קו-קו.

הסתלקות הבעל מנכס של אשתו

ד. אדם עומד לשאת אשה ושניהם רוצים שלאחר הנישואין נכס מסויים שבבעלות האשה לא יהיה בשליטת הבעל ולא יאלל פירות. הדין הוא שקדום קידושין אין ממשמעות להסתלקות שלו מהנכסים², ואילו לאחר הנישואין אע"פ יכול להסתלק בחיה, אחר שתמאות יירשנה.³ אמנם, בכךו להסתלק בין קידושין⁴ לנישואין.⁵ ובמציאות שלנו שמקדשים ונושאים באותו מעמד, הדרך היא לכטוב מקודם לקידושין שטר בחתימת ידו (ואין צורך שעדיהם יחתמו על שטר זה) וימסור החתן לכלה את השטר לאחר הקידושין קודם ברכות הנישואין תוך כדי הקראת הכתובה או ביחד ע"מ⁶ מסירת הכתובה.⁷ כך כתוב החת"ס, שהמניג בפרונקופרט להסתלק לפני ברכת הנישואין והטעם שאנו אדם רוצה שהחופה תינקה לפני הברכות, שרוצה שהיא הברכות עובר לעשייתם. אכן יש לעיין לפי מה שהעה ר' י"א במחזרה תנינה שאנו אפשרות לעשות שליח לכנינו נישואין וכל שאינו בשליחות אינו בתנאי ומילא גם אינו יכול לכוון לא לקוחות עד אחר הברכות, ויש לחלק. (אכן הדרך הפюטה היא להגיד בפה שמתALK, רק שאם אינם רוצים שישמעו להסתלק – לזה יש עיצה ע"י כתיבת).

עיקר נוסח השטר הוא "אני פלוני אומר זה לאשתי מרת פלונית דיין ודברים אין לי בנכיסיך (או בנכס פלוני) ובפירוטיהם ובפירוט פירוטיהם בחיק ובממוןך ואני מודה שכתבתני ואמרתי זאת אחר האירושין קודם הנישואין" –

² אבhausen צב,א. ועיין סמ"ע חוי"מ רט ס"ק כא, ובאי"ת בערך דבר שלא בא לעולם, ליד הערכה 352.

³ אבhausen צב,ח ב"ש סק"ח, ח"מ טקטיו (ועי סעיף ב לגבי הסטלוקות מנכסים שיפלו לאחר הנישואין).

⁴ כמבואר בכתובות פג,א.

⁵ עי' בשווי'ת ישmach לבב אבhausen סימן ז, שדן במניג שהחtan מסטלוק מנכסים מלוג קודם הקידושין וטרח למצוא לימוד זכות על המניג, וככתוב שעשו זאת לא דרך סילוק אלא דרך תנאי שע"ז כן נשאה, ועיין.

⁶ וניתן לומר מיעקירה לעדי הקידושין שייראו מסירה זו, וייהי עדyi מסירה. והוסיף הרב: אכן מסתבר שאין צורך בעידי מסירה, שהרי השטר מקנה אלא שמודה או שכעת מסטלוק מהדין שיש זכות לבעל לאכול פירות או לרשות אותה.

⁷ יש הסבירים שכיסוי הכלה מהויה נישואין (עי' רמי'א אבhausen נה,א. וברחבה בט"ז) יoid שUMB ס"ק א, נמצא שנושא קודם קידושין ואכמ"ל ולדעתו זו לא הועלנו בכך שימסור את השטר בין קידושין לנישואין שהרי כבר הייתה פעולת נישואין. ועיין שווי'ת מים חיים (הגורח"ד חוליו ז"ל) סימן סג עמי 264, בנוסחה שסידד בעניין, ועיין שגב זמן הנtinyה.

ויחתומים.⁸ יש להסתפק אם באמת לא נסתלק לפני החופה ורק בעת מודה בשקר שנסתלק אם זה דומה לאודיטה.

סיכום הכתובה בבעלות עצמו

ה. החת"ס כתב שבבעלות עצמו יש לכתוב מאתים בכתובה. ויש לעיין מה הוזין לגבי שבע ברכות האם פרוץ נקרא 'בחור'. וראה لكمן אותן לא.

נאום

ו. יל"ע מהו המקור של המילה 'נאום' שמופיעה בנוסח הכתובה – ואינה נמצאה בנוסח הגט. ובמשנה לא מוזכרת מילה זו ולא ברור מה כוונתה. ונראה שהוא מילשון אמרה וכמו שמצוינו במסנה נמתי לו והכוונה אמרתי. ועיין עוד בשווית נוי⁹ מה שכותב לאחד שפקפק על לשון הפייטנים שכותבו נמתי ולא נאמתי.

כתבת 'דוארייתא'

ז. בכתיבת המילה 'דוארייתא' בגט (או כתובה) האשכנזים בד"כ כותבים עם שני יודין' והספרדים עם אחד וכן כיוצ"ב.

כתבת הכתובה קודם לתאריך ולא במקום החופה

ח. בכתיבת הכתובה קודם לתאריך החופה ולא במקום בו תערך החופה יש שחששו למיחזי כשיקרה אף אם החחתימות הם בזמן ובמקומות הנכון. אמנים להזכיר נוסח של כתובה שאין בו כלל מענייני התورף, כגון שלא להזכיר אף את סך המאות של השניים וגם לא תיבת קיננא, יש בכך חפסד, כיוון שיש לחוש שיבואו לידי תקלה ולא ימלאו נכוון את הכתובה.

⁸ ויל"ע האם צריך לחסיף תאריך, או שכיוון שכותב שומר בין קידושין לנישואין, שומנם ידוע, איןנו צריך. ומ"מ האם יוסיף תאריך (מקום) ודאי עדין.

⁹ كما או"ח סי' ב.

חותימה על הכתובת קודם הקידושין / עדים במסירת הכתובת

ט. כאשר יש חשש שהחופה תטהר לשעת בין המשימות וכתבו תאריך של היום הקודם, יעשו קניין ויחתמו העדים עוד קודם ההליכה לחופה אף לאלו שבדרך כלל עושים קניין וחותמים על הכתובת תוך כדי הקראת הכתובת (תחת החופה). כשהם חשש שהחופה תהאר לאחר השקיעה, יקנו ממנה בקניין לפני השקיעה ואז יכולם לכתוב החומר של יום הקניין כך זכור לי שהה מנהג פשוט. ובוח"ל חותמין כל הכתובות לפני החופה ורק בירושלים המנהג לחותם¹⁰ בשעת החופה.

ושמעתי ממורה זצ"ל, שחשש כיון שכותב בכתובת שאמר לה הבעל הוא לי לאנתו א"כ יש כאן עדות על קידושין ולמן הקפיד שלא יוציאו העדים הכתובת מתחת ידם וכבר האריכו בזה בקובץ בית אחרן ישראל שנה יקוץ א [גלוון נה].¹¹

ולענ"ד, נראה שאין כוונת הכתובת וחותמת העדים להעיד על הקידושין שהרי אין עדות בכתב מעיליה מדין מפיהם ולא מפי כתבם.

ולא מביאו שכותבו הכתובת שלא במצווי האשמה בודאי יש בזה פסול של מפי כתבם אלא אפילו אם האשמה תאמר להם שיכתבו כן בשטר גיב לא חשוב עדות וכן שפסקו האחرونים באבע"ז סימן מב בח"מ ס"ק עי"ש.

לכן נראה שלא באו עדי כתובה להעיד שקידשה שם זה עדות היה לחם לכתב וקידש החתן פלוני את הכללה פלונית ואילו לשון הכתובת כך היא "לכך אמר החתן הוות לי לאנתו ואני איזון וכוי" ולא כתוב וקידשה. לכן נראה שמה שכתבו שאמר לה יהוה לי לאינטוי שם לא כתב כן בכתובת אלא היה כתוב אני איזון ואפרנס וכוי היה זה לשון התחייבות עצמית של פלוני לוון את פלונית ואז היה חייב גם אחר שגירשה או גם אם לבסוף לא קידשה וה"ז כמתחייב לוון חביוו שנتابאר בחו"מ סימן ב. וגם לא היה חייב

¹⁰ יש לעיין בלשון הכתובת "הוות לי לאנטו" שכואורה אינו אמיתי, שהרי עדין לא אמר החתן לכלה שתחייב לו לאשה, וכייד יכולם העדים להעיד על כך. ועל שאלת זו מובאות תשובה בפניהם. ועיין בספר משפט הכתובת ח"ב שער ט פרק ה, ובספר הנישואין כהלהט פרק יא סעיף קס"ד, במנוגים השונים לגבי זמני הקניין וחותמת העדים. אמנם, עי' שווית אגרו"מ ח"ד אבע"ז סימן ק אות ה שחוור על מה שחייב בדברות משה ב"מ חלק א סימן כ הערה נ"ד שסביר שאין משמעותה להתחייבות על הכתובת קודם אירוסין (וחזר וכותב זאת בשווית או"ח ח"ה ס"ט).

¹¹ ממש נדפס בסוף ספר כתובה כחלהטה (לרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א) ותשובה הגרא"ז במנחת שלמה ח"ג סי' קג אות י. עי' ב글ינו נו תשובת הגרא"ז אדרשטיין רבה של רמת השרון.

ברפואה. لكن הקדיםמו שמדובר בכתבה על התcheinיות לוזן אשתו כדי חיבת האיש לוזן אשתו ולכן הקדיםמו "וכך אמר לה הוה לי לאנטנו" כן נראה לענ"ד. ועצם הדבר בכתב הכתובת קודם קידושין, נראה שכן הוא המנהג מינומי עולם עיין באהע"ז סימן מה ס"ג, חושים לכתובת שאם כתוב לה כתובה אף שהגיע לידי אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כתבון חושים שמא נתקדשה ע"פ שאין סופר מצוי ואין אומרים שמא סופר נזדמן וכותב, ואם כך דרך אנשי העיר, בכתב הכתובת קודם קידושין אין חושים לכתובת. הרי שהיה מנהג פשוט לכתובת הכתובת קודם קידושין ורק היו מקומות, שמקצת אנשי העיר כתבו אחר קידושין.

התcheinיות תוספת כתובה בנוסח "וגם הוסיף" / לשון חיב

ג. יש כתובות בהן נוסח התוספת הוא בלשון שנאמר בה "וגם הוסיף...". ויל"ע שאין בלשון זו לשון התcheinיות ובמה חיבב את עצמו, ואיilo היה זה נוסח שקבעו חכמים ניחא כיון שהם שכך יתחייב, אבל כאן אין זה נוסח מחוז"ל, וצ"ע. ואפשר ש"גם הוסיף" מתפרש שהוסיף באותו אופן שתcheinיב בר' זוקקים וביתר כיון שבסוף הכתובת כתבון וקניא על כל הנזכר ומשעבד נכסים וזה מועיל לעשות לשון נכונה.

והambilח חיבב יסודה מארכית ואינה בלשון הקודש ויל"ע מה תרגומה בעברית. ואונקלוס מזכיר לשון חוב לנבי "נפש כי תחתא" או "ישא עונו" ואולי המילה נשוח היא המקבילה לשון חוב. וחכם אחד הראה שביחסו יתזו כתוב "חוב ישיב".

ולא ברור מי שבא להתחייב בלשון הקודש, מה הלשון שיכתוב שלא יהיה כ"התחייב ליתן" שזה קניין אתן.

מקום הנחת הכתובת

יא. בירושלים יש שנ Hugo שהכתובת אינה בבית הזוג אלא אצל הורי חכלה. מ"מ ברור שהזוג הנושא לתקופה אין חובה על האשא לקחת עימה את הכתובת, אף שיש נהಗין כן.

מושב אורה – כתיבתו בכתבובה

יב. יש לעיין כיצד נכתב בכתבובה את "מושב אורה" על סמך הנחה שהינו בכלל השיפוט של עיריית ירושלים אבל אין בכלל העירוב של ירושלים. לכארה היה מקום להצעיר, "אורה סמוך לירושלים" אלם הצעה זו אינה נכונה כיון שהיא שאמו שאורה אינה בכלל ירושלים.¹²

כתב שם לווזי בכתבובה

יג. בחורה שעומדת להינשא ומשתמשת רק בשמה הלועזי (רייציל) למרות שיש לה שם יהודי (רחל) אבל אף אחד לא יודע משמה היהודי. מסתבר שיש לציין את השם הלועזי, אמנס הארגו"ם¹³ כתוב להקפיד לכתוב שם עברי וצ"ע בסברתו וגם בget יותר מסתבר לכתוב שם לווזי. ולהיפך, אי כתיבת השם הלועזי יכולה להביא לתקלות, שהרי מטרת כתיבת השם היא לדעת מי המתגורשת, ואם כותבים שם לא מוכר הכתיבת לא תועיל. וסבירת הגורמי"פ שבין יהודים מכירים את השם העברי, לא תמיד קיימת שהרי פעמים רבות גם יהודים לא יודעים, במיוחד בנשים שאינן עלות לתורה.

כתב שם המגרש שהאב גוי

יד. מנהג ירושלים שມגרש שאביו גוי כלל לא כותבים את שם האב הגוי¹⁴ וכיום אין לא לסמוק על אופן כתיבת השמות בכתבובה כדי ללמידה לגט¹⁵ (חוואה בכתבובה שהאב היה נכרי וממלא כתב הרכבה כתוב פולני ב"ר איוואן...").

¹² עיין עיר הקודש והמקדש ח"ג פרק כב אות ג שהאריך כיצד נכתב גט בירושלים ובפרוריה.

¹³ עיין שווי"ת אגרו"ם אבח"ע ח"ד סי' קב שפושט לו שכותב שני השמות וזה רק בקדימות ובחו"ם ח"ב עמי שא, שיש להשתמש בשם ישראל ואם השם לעז נחוץ לו לטעדות ומסמכים להזיכרו בסוגרים ולא כget שמצויר שניהם.

¹⁴ עיין אבחע"ז קכטט, שכטיבת שמות אבי האיש או האשה אינם לעיכובה, ولكن גר או שתוקי או אסופי אין כותבן אלא שמוניהם בלבד, ועיין ביאור הגרא"א ופת"ש שם (ובתורת גיטין שם, ובחלוקת האם קיימים עדי מסירה או לא).

¹⁵ עיין בפסקה הבאה.

כתבה שנכתב בה מיכאל במקום מיכאל

טו. כתובה שנכתב בה שם האב מיכאל במקום מיכאל יש להחשירה וא"צ להחליפה כי מקור השם אחד ואנשים לא יתבלבו וידעו לזהות גם כן, וاع"פ שלענין גט יש לדיקק,¹⁶ בכתבה לא קיים דין זה.

'דמיתקרי' בכתבה

טו. אדם שבברית נקרא שמו 'עד'י' וכן קוראים לו כיום יותר משלושה אנשים, אבל רוב האנשים קוראים לו 'עדיאלי', יכול בכתבה בכתבה כפי שירצה. אף שבגת יש הקפדה לכתוב כל שם וכן כתובים 'דמיתקרי' וכדו'. בכתבה לא נהגים לכתוב כך.

מתי החלפת שם מחייב החלפת כתובה

יז. שינוי שם הבעלים או האשה אינו מחייב החלפת הכתובת אא"כ קיים חשש שאם תבוא לידיים ישתחח השם הראשוני ולא ידועו לזהותה.

כתבת השם כמו בקוויטל

יח. יש הטוענים (חסידי בעלז) שבגת יש לכתוב את השם כפי השם שהחסיד כותב בשעה שהוא כותב את שמו בקוויטל לאדםו'ר.

¹⁶ י"א שחוות כתיבת השם בಗט היה מון התורה כיון שיש צורך בספר כריתות ואם השמות אינם רשומים בಗט, הגט אינו כorrect או משומש שלא נכתבו השמות ה"ז כאילו לא נכתב לשם (עי' אית ערך גט עמי' תרכז), ואם לא כתוב כלל השמות נפסק בשווי' ע' אבעה'ז' קקט'יא, שהaget פסול והבניים ממזרויים. ואם כתוב שם שאינו נכון, הגט פסול (שו"ע שם סעיף ג) ולדעת הב"ש (שם ס"ק ח), פסול מן התורה ומחייב שם לדעת התוס' שפסקל מדרבן (ובתורת גיטין ס"ק ז תמה וסביר שאף לתוס' במסקנה פסול מה"ז).

לעומת זאת, כתיבת השמות בכתבה אינה מפני האמור לעיל, אלא כאמור זיהוי בלבד, וממילא אם מוחים את האדם, אפילו אם נכתב שם שלא במדויק – הכתובת כשרה. אמןם, לכתיהילה מודקים בכתבית השמות בכתבה כמו בಗט, כדי שם חיללה יכתבו גט יכול ללמד את שמותיהם מהכתובת (עי' ביש סי' קקט', שמות נשים אותן פ', נחלת שבעה יב טז ועי' ע' שווי'ת דברי יציב אבעה'ז' סי' פ' שדן האם ההקפדה שלא לכתוב תארים בנט קיימת גם בכתבה), אמןם האחראונים דנו האם כulos נתן להעלות מכתובת לגט, כיון שידועו שלא תמיד מודקים בספר משפט הכתובת – עי' שווי'ת מהרש"ים ח"ב סי' פ', רנא, בהערת הגאון ר' מנשה קלין בתחילת כתב הכתובת ובאזור הפסוקים וכך י"ח עמי' 82 אות קג.

שינויים בכתיבת שם המשפחה

יט. חתן שחותם את שם משפחתו 'דוויד'ה' וכך חותם גם אביו. אבל בכתובה שמולאה כבר על ידי הרבנות נכתב 'דבדא' ו'היינו' (דבידא) – וכך גם נכתב בתעודות זרות. נראה:

- השינוי שבין אותן ו'לאות ב' הוא על פי שיטת הכתיבה של הספרדים שכותבים י' במקומות שהאנציזים שכותבים עם שני וו'ין, ואף שלישיתם היה ראוי לכתוב סיום עם 'ה'.
- השינוי לאות אי' אינו מעכבר (כיון שישום שאינו בלשח'ק) והוא בדרך כלל בא' וכדברי הב"י בחילוק השמות של רבה ורבה, הרבה איינו שם עברי כיון שמסטיים באאות א', אך בירושלים נראה ר' בא והיינו ר' אבא וכן כתיב ב-א' ואולי בעברית בכלל שמו ירבי ומ"מ יתכן שאלה מקרים חריגים ובדי'כ הכלל הוא כנ"ל.
- האות י' מהווה קצר שינוי. מכל מקום, כיון שמדובר בשם משפחה שאינו חיוב גמור בכתובה ושם האב כתוב בכתובה, ניתן להקשר כתובה זו.¹⁷

העובדת שהחתן חותם באופן אחר, אינה מעכבר כיון שהוא חותם לא נכון. אבל, אף שהוא חותם לא נכון, חתימתו מחייבת אותו, כשם שאדם שחתחם שהוא כהן ואיינו כהן חייבו חל.

גר שטרם הוחזק בשמו המקורי

כ. גר וגירות שיש להם שם לעוזי, ולאחר ברית המילה (קדום הטבילה) בחר לעצמו שם יהודי, ואף אשתו עוד קודם הגיור בחרה לעצמה שם יהודי, עומדים להינשא לאחר הטבילה, אבל השם איינו מפורסם ולא החזק שלושים יוט¹⁸, אולם רוצחים שם שטחים היהודי יכול בכתב בכתובה, ניתן לרשום את שני השמות (תחילת את השם היהודי), ובמיוחד אם רושמים בכתובה גם

¹⁷ עי' ספר משפט הכתובה ח"ב עמי תROLA בשם הגרב"ץ אבל שאל שדין טעות בשם משפחה פסול כטעה בשם האב והוספי המחבר שם שאיפלו טעה באות אחת ונשתנה השם פסול. אך כתוב דמסתגר שבטעויות כאלה משנות למורי אינו פסול (חביא דוגמא: אדרי במקומות אדריע). לפי סברת הגרא"נ קרלייך שליט"א הנזכרת שם שלכשרות הכתובה מה שקובע זה יכולת היהוי המאפשר גביה הכתובה, ע"ש.

¹⁸ בגמ' ב"ב קסז, ב מבואר שלאחר שלשים יוט הוחזק השם.

שם משפחה. וכותבים בן אָעָה¹⁹ שבוח מרגשיים שהוא גור ומבינים שכעת נתנו לו שם חדש.

שם שנרשם בכתבובה ולא משתמשים בו / תיקון כתיבת השם / שיטה אחרונה / מקום חתימת עדית / תאריך כתיבת כתבובה חדשה – כשהעדים זוכרים / כתיבת שם משפחה בכתבובה

כא. אשה שיש לה שם לעוזי וכן כולם מכירים אותה. ובאחד השיעורים שאלת אותה המורה לשמה ואמרה לה את שמה ואמרה לה המורה שלא יתכן שלא יהיה לה שם יהודי ואמרה לה ששם יהיה שם כלשהו. כששנאללה לשם לכתבובה, אמרה את שמה העברי. ונשאלה שאלה האם האם כתובה זו כשרה, כיון שאין מי שמכיר אותה בשם זה ואף היא כלל לא משתמשת בשם זה. בפשטות יש להחליף הכתבובה, כיון שאם תבוא לגבות לא ידעו לזהותה. וכן יש לעשות כן, אם העדים שראו את מעשה הקניין של הכתבובה זוכרים מהענין יכולם הם להוציאם בסוף הכתבובה שיודעים הם שניים שכנתובה אכן בשם העברי – היא פלונית. אבל אם אין עדים – יש לכתב כתבובה חדשה.

ואכן לאחר זמן הובאה הכתבובה לתיקון ואמר הרב שאמ העדים זוכרים מהקניין, א"צ לכתב תאריך חדש, כיון שהקניין הוא המחייב, וכן ניתן לנוהג אם יבואו לכתב כתבובה חדשה שם העדים זוכרים יכולם לכתב כתבובה רגילה ללא נסח של כתבובה שנפלה בה טעות, ויכתוב את תאריך הקניין כמו שהוא, כי הקניין הוא היוצר את החיבור.

והוצע לכתב בסוף הכתבובה (ע"י העדים הניל) כך "יאן סהדי שקיןין מהחנות... כל הכתב מלמעלה עברו הכללה מרות... בת למשפחתי...". וע"כ ידוע את שם הנכון של הכללה (וא"צ להזכיר שזו היא הכללה ששם נתהפך אלא סגי כנייל רק לרשות השם החדש). ובכללណדי לרשותם שם משפחה בכתבובה.²⁰

¹⁹ יש לעיין אם מקפידים לכתב ע"ה או א"א בלבד?

²⁰ לגבי גט כתוב הרמי'א (אבעה"ז קפט,טו) שאון לכתב שם משפחה בגט, וב"מ בס"ק יט ביאר הטעם שכיוון שיש ספק כיצד לכתב את שם המשפחה (המכונה או חינוך) עדין להוציא עצמו מפלוגטה. ועיין מש"כ בט פשוט על דבריו, ובשו"ת יב"א ח"ז אהבע"ז סימן יב, ובשו"ת חלקת יעקב (מה' חדש אהבע'ץ טימן צ), חישש דרך למדן כותת מדוע לא כתובים שם משפחה בגט). ומ"מ בכתבובה קיל טפי כי אין מודקדקים בה כמו בגט. ויש לעיין מדוע שלא נכתב מס' ת.ז. ועי' אגרו"מ אה"ע ח"א סי' קען שטוב לכתב שם המשפחה בכתבובה ולכתובת נכוון לכתב משפחתי... אודות שם משפחה בגט ע"ע תחומין כב עמ' 145-147 מאמרו של הרבי חיים ג'קרטר.

ונתעוררה שאלת לגבי שיטה אחרונה שאין למדים ממנה. (מחשש שם העדים לא קירבו עצם מספיק לגוף השטר שא"א לצמצם בכך ובא מאן דהו והוסיף זיוּף), ונראה שגם העדים חוותיים בסוף השורה של ההשלמה אין לחוש ולכן אם ניתן לכתוב הכל בשורה אחת עדיף.²¹

עוד הזכיר, שבמקרה הנידון בהזמנה לחותנה נרשם שמה העברי (והלועזי) וא"כ יכולה להוכיח באמצעות ההזמנה שזו היא, וכן בכתובת נכתב שם המשפחה ושם אביה וא"כ יש סברא לומר ששׂוֹס ידעו להזינה,etz"ע.

שם שנשכח / העתק כתובה

כב. אבי חתן שמו בחו"ל היה הנריק ובארץ שמו צבי ונשכח למורי שלו הקודם, בהעתק הכתובת שמולא על ידי הרבנות נכתב צבי הנריק. אם יש שלשה אנשים המכירים את שמו היישן, בוגט היו כותבים דמתקררי²² אבל בכתובת לא נהגים לכתוב כך, ולכן יש להוכיח את שם הנריק לטוגרים וכן בכתובת עצמה, אף שאע"פ שלא כי' ידוע מה המועד של סוגרים.

כתבת שם שניי מעל השורה

כג. כתובה שנכתב רק אחד משמות האב, ולאחר מכן הוסיף שם נוסף של האב מעל השורה ("תלייה"), נראה שניתן להכשיר כתובה זו, כיון שאף שלא זו הדרך לכתוב כתובה,سو"ס כיון שהשם שנכתב בכתובת מוכר הציבור, זי בכך, וניתן להשאיר כתובה זו, כי הכתובת כשרה ללא הטעפת, ויקראו את השטר ללא המילה העלינה, ואין למדים מבין השיטין.²³ אמן בוגט שיש דין לכתב כל שם שיש לו, הדין שונה – ופסול.²⁴

²¹ אם א"א, לכואורה אפשר לכתוב וחכל שריר בשיטת הרשב"ם.

²² עיין רמי"א קקט,יד.

²³ כמובן בחויים מה,ד. אמן לכואורה לכתילה יש לקיים התלייה וכפשנות לשון המחבר שם.

²⁴ בתיקונים מסוימים, אף בתורף, די בקיום (ש"ץ חר"ם מה ט"ק יד).

טיוט כתובה לאחר כתיבתה / שטר קניין ושטר ראייה / מסירת כתובה בפני עדים

כד. כתובה לא מטוייטה אפשר לטייטה.

כתובה לא מטוייטה יש עיצה לטייט לפניה שבא לב"ד אבל זה רק באותו יום אבל למשך אין לו תקנה שנעשית מוקדמת, אבל אם בכתבה כתוב קניין נמצא שאין הכתובת אלא לראייה ונינתן לתקנה גם אחר זמן, כל זה מפורש²⁵ בשווי ע"מ.²⁶

ויל"ע אם ניתן למכור כתובה לפי מה שכותב הקוצה"ח בסימן ס"ק י"ב שטר ראייה לא ניתן למכור, ובשלמה כל כתובה אף שכותב בה קניין מ"מ גם הכתובת עצמה משבעדת ויש אפשרות לעשות שימוש על שעבוזו וכמש"ב הקוצה"ח שם, אבל כתובה זו שתיקונה למשך אינה אלא לראייה ולא יתכן למכורה.

ובזה ניתן ללמד זכות מה שראייתי בזמן האחרון שמסדרי קידושין מקפידין שהחתן ימסור הכתובת לכלה בפני עדי מסירה, ובפשתות אין מקום לזה בשטר ראייה, ואולי עושים כן שיחיה דין שטר קניין ונינתן למכרה, אכן בתשבי"ץ מובא דבר זה למסור בפני עדי מסירה²⁷ אבל יתכן שמדובר בכתבה

²⁵ עיי' חוו"מ מה,יד-טו, ובשם"ע שם סי' ק לך. ועיין בשורת הדין כד' ז עמי רלו – רלו במאמרו של הרוב יעקב אליעזרוב, שזמן ניתן לכתב שטר חדש כאשר הראשון לא נכתב כדין או להתייחס לשטר זה כמלואה ע"פ.

²⁶ עיי' שווי"ת אנגורו"ם אבהע"ז ח'ג סימן כו שדן על כתובה בה נכתב אהבה לוי ועתה נתברר שאינו כך. וכותב, שככיתבת הכתובת החדשה יש לכתב כתובה בתוללה (כפי שהיתה מעיקרה), ואם העדים זוכרים מהענין וגם ראו מעשה הקניין ניתן לכתב אותה כתובה באותו נסח ממש (משמעותו לא שיוני תאריר) ואם לאו יש לכתב כתובה חדשה, וע"ש שהציעו לכתב שמעתיקים את הנושא הקודם וכי וע"ש הצעה נוספת והיא שאותם עדים עצםם (ודוקא) ווסיפו בשולי הכתובת שעטה נתרבר שרairo לוי, אמן לכתב הכתובת יש לכתב כתובה חדשה (ויל"ע האם מותר לעדים לטייט עתה ולהוסיף בשולי הכתובת שטייטו בתאריך זה וזה, או שחשתור מעיקרו פסול כה"ג).

²⁷ שווי"ת התשב"ץ ח'ג סימן שא: "וועני עיקר כתובה לא צריך מסירה מושום דתנאי ב"ד הוא ואע"פ שלא נכתב כמו שנכתב דמי וכן לעני נזוניא כיוון שקבלת משעת קניין נשתעבד אבל לענין תוספ' שהיא מתונה לא נשתעבד בקניין עד דמי טטרא לידה. ולפי דעת זה נהגו למסור הכתובת בגין העדים מיד החתן ליד הכלאה אבל ה"ר יהוסף הלוי ז"לaben מגש פירשה להזיה דיאתcki בלבד קניין זבקניין משעת קניין לה נשתעבד וכן נראה דעת רשיי ז"ל בהחיה שכותב ללוט ולא לה בפ"ק דמציעא וכן הרמב"ץ ז"ל והרשב"א ז"ל ולפי זה לא נמצא במסורה ביד הכתובת ומסרו ידיה ולוחש להר"ף ז"ל ולהרמב"ץ ז"ל הנהיגו למסורת ביד הכתובת ביד הכלאה ובכתובת שאין בה תוספ' לא הי' צריך ואע"פ שנגנו ואין למחות בידם".

שאין בה קניון אף שקשה לומר כן.²⁸ אמנם גם בשטר קניון נפסק בשו"ע בסימן קצא שכשר בלי עידי מסירה וכנראה שהונשב"ץ סובר כר"ת ששטר קניון צריך עידי מסירה (תוס' גיטין ד, א ד"ה ר' אליעזר).

רוחים בשטר

כה. שטר שיש בו רוחים ولكن יכול להזדיין, אם מדובר בשטר שעדים חתוםים עליו, שטר זה פסול, אבל ניתן למלא את החללים קודם שיגיע השטר לבית דין. אבל אם מדובר בשטר שהוא כתוב ידו של המתאביב, השטר יועיל כיון שחיבב עצמו על פי שטר זה, ולא גרע משטר שמילאו בו את הסכום לאחר החתיימות.²⁹ ובכתובה, שיש בה רוחים, אף אם יש חתימה של החתום, אין בכך פתרון לדבר, כיון שהכתובה בכוחה לגבות מנכסים משועבדים.

כתובות מודפסות שהשורות אין כתובות ע"פ ההלכה

כו. כתובות רבות מודפסות בצורה שאיננה נכונה על פי ההלכה כגון שכותבים "הכל בריר ושריר וקיים" באמצעות שורה וכיו ויש להחות על כך אבל אין לפטול כתובה שנכתבה ואיינו חייב לכטוב אחרת.³⁰

כתבו ש"הכל שריר וקיים" כתוב באמצעות שורה, אם הכוונה שכתובה באמצעות וראש השורה רק זה יכול לפטול את הכתובה שיכולה להזדיין

²⁸ ולפי"ז במכירת כתובה שבמשנה ובגמ' במסכת מכות דף ג, א ציל דמיiri בלבד קניון וצ"ע (ויל"ע לגבי מכירת עיקר הכתובה שלגביה א"צ קניון – עיין הערה (27).

²⁹ עי' קוזח"ח סי' מה ס"ק א בעדים שהתמו עצם על נייר חלק ואח"כ כתבו על חתיומתו את תוכן השטר דפסול וביעין כתיבה קודם החתיימה, ע"ש הוכחותיו וסמן עצמו על תשובת הב"ח סי' מה (והקשה על עצמו מוגט מקשור והעירו הישותו ישראל והנהל יצחק שם שייתכן והחותמו על הקשיים לאחר כל הכתיבה, אמנים מרשי"ג גיטין ב, ב, בחוותמים משמעו שהתמו מי). אמנים האמרי משה סי' יז מביא ריטב"א גיטין בדעת הריני, שם מראש השטר הוא בשעה שיזכר מתחתי יד העדים ולפי"ז שפיר מהני חתימה לפי כתיבה וע"ש שהאריך בכך.

³⁰ עוד יש להעיר על עצם המנהג להשתחמש בכתובה מודפסת שיש בה רוחים שמלא מסדר הקייושין, על פי האמור ברו"מ מב, שיש למ拓ב את כל השטר באוניות הדומות זו לזו, וכן לא יכתוב בכתב צפוף במקום אחד ובכתב מרוחק במקום אחר (ועי"ש ש"ך סי' ג) ואילו כאן יש ודאי שני סוגים כתוב, ואולי כיון שכן כולם נהגים ויש מקומות מסוימים למילוי, אין חשש. עי' אגרור"ם אהבה"ע חייא סי' קעה שראאה חדדים המדקדקים לכתוב הכל בכתב"י וכותב שזה יותרת ללא צורך, דאי"ץ לשם כתובה; ולא העלה הגרם"פ כלל חשש של סוג כתוב.

שיוסיף במקום הריק דברים חדשים ווינה כמו באות כד. אבל אם "הכל שירוי" כתוב באמצעות שורה ואין ריקנות קודם רק כתוב שם דברים, אף שאין תמיד משיטה אחרת מ"מ בזה"ז שהרגל לכתוב והכל שריר וקיים תמיד משיטה אחרת וכמו שນפסק בסימן מד ס"ט בחו"מ, וגם בזמן שאין רגילות לכתוב מ"מ אין השטר נפסל אלא שאין למים משיטה אחרת.³¹

שיטה אחרת בכתובת מודפסת / הוספה בכתב יד על שטר

כז. יש לחוש לשיטה אחרת אף בשטר מודפס לולי הפטرون של הסימן "הכל שריר וקיים", כיון שניתן להוספה שורה מודפסת אף לאחר שהעדים חתמו ואף הוספות בכתב יד ניתנו להוסיף, והרי אנו נהגים למלא בכתב יד בכתובת את החללים.

אותיות בגודלים שונים

כח. על פי דין אין לכתוב בשטר אותיות בגודלים שונים,³² כתובה שכולה מודפסת ושמות החתן והכלה מודפסים באותיות גדולות ומודפסות, אינה עשויה להזדייף כי הכל כתוב ברצף.

בנוסח כתובה דאיירקסא

כט. בכתובת דאיירקסא או כתובה שנפלה בה טעות נהגים לכתוב בתחילת הכתובת שזו כתובה תחת הכתובת הכתובת שאבידה וכו', ויל"ע מה החשיבות בדבר, כאשר מותבים בשתי הכתובות שני התנאים.³³

³¹ עי' חוות מהו, ומו, לב ושות' מנתת יצחק חי"ט סימן קלט.

³² חוות מב,ג.

³³ עי' חוות מנתת שלמה חי"ג סי' קג אותן יה באבידה הכתובת והעדים זוכרים הקידושין שיש לחוש שמא תמצא הכתובת ונגבה פעמי שניה ולכן יש לכתוב כתובה דאיירקסא אך אם ידוע שהכתובת נשרפה יכולם לכתוב כתובה הראושנה. והוסיף הרב: אכן גם אם יכיתוב כתובה דאיירקסא עדין יכולה לאבות פערמים, שתוציאה כתובה אחת ואח"כ תבוא אם הכתובת דאיירקסא בבי"ד אחר או אפילו באותו בי"ד אבל עברו זמן ובידי ישכו מהגביה הראושנה.

חתימה על כתובה שכתוב בה בתולתה כשיודע שאינה זאת / וכן/ בשהנושך הוא דוחי ליכי מדאוריתא / דרך כתיבת 200 זה בכתובה זו / האם יש חובה להודיע לרוב מסדר הקידושין

ל. כל החרתנה יודע שאינה בתולה (כיוון שנבעלה לו) אף שכתיבת בתולתה בכתובה הינה שקר, אין הכתובה נפסקת ממשום כך, ולכארה היה ראוי לכתוב "איתתא" וכדו', ולגביה סכום הכתובה יכול לחיבב עצמו עצמו במאתיים, אלא שיש לדון האם יכול לכתוב זאת בכתיבה רגילה או צריך לכתוב זאת בצורה שונה שיהיה ניכר שאינו כחיו בtgtולתה, ועוד, שי"א שבועלת עצמו יש לשלם לה מאתיים³⁴, ואף אם כתבו בכתובה "דוחי ליכי מדאוריתא" אין השטר נפסק ממשום כך, כיון ששיטם שקרים אינם פוטלים את הכתובה ואע"פ שכותבים "בתולתה" כדי לדעת האם תיפסל לכהונה (אם נבעל ליכרי) כאן אין חשש מכשול שהרי נבעל לחבר (לבעל עצמו). לפיכך, אין חובה על מי שיודע שאינה בתולה לומר זאת לרוב מסדר הקידושין.³⁵

³⁴ עיין ר'ין כתובות (כא,ב מדף הרויין), ורמ"א סי' טו טענו ז (האם יכול לכלול את התוספת עם הסכום ולמתוב דוחי ליכי מדאוריתא), ועי' שווית חת"ס אבה"ז סי' טו קכח, שדן בדברי הרין הניל'ן וכן האם יש להזכיר אם נכתב "דוחי ליכי מדאוריתא". ושם גם חילק בין מפותת עצמו בעלמא, לבין אם מעיקרה היתה משודכת לו ונכתבו בויותם תנאים בקנס וחזרם כנהוג, שהרי בטולה שתינשא לו ועינה לא תלויות על הבחרורים, הרי שاذעתה דחכי אפקרא נפה גבי דעתיה שישנה ותהייה כתובתה על מאתיים.

ועי' טור קע' ובמצויין בפתח שם ס"ק ג ובסי' טו סק"ה, ועי' שווית מלמד לחועל ח'ג סי' כד.

³⁵ לעניין בכתובות של זוגות חילונים, שיודע ואף הם אומרים זאת, שחו' יהדי קודם הנישואין, אין שום סיבה לכתוב בתולתה, שהרי אין הם بواسים בדבר, ואין לרבניים להפוך את הכתובה לחוכא וד"ל (ואף בעל שווית דברי יציב יודח למורת מש"כ בבנו העוזר סי' טו בסוף), שאין לכתוב בעלטה מפני הבושה. במקרה הנידון בפניהם, השאלה הייתה ב"בוגר ישיבה" שכarraה רוצה להשתיר את הדברים, ולהשאלה נשאלת ע"י חברו שחוזמן להעיד בקידושון ולחחותן על הכתובה. ולאחר מכן שאל ר' הדין יש לחקיע את הדבר ואמרתו לשואל שימנע בכלל מלכת להחותנה זו ויסביר לחבירו את טעמו.

עי' שווית דברי יציב אבה"ז סי' טו בסוף התשובה, שחשש לבושה שבדבר ועי' וצ"ע. ועיין גם בשווית נuib תניא אה"ע סי' פב, ובשוית חת"ס אבה"ז סי' קכח האם במקרה זה יש לביך שבע ברכות שבעה ימים – והסביר בנויב שלא, ודינן כדין אלמן שנשא אלמנה שمبرכים יום אחד בלבד (שו"ע אבה"ז סב,ו) אמן, בשווית יב"א ח'יה אבה"ז יא, הכריע שהחומר שנושא בעולת עצמו יש לחם שבעה ימים לברכה, ואולם בנושא בעולת עצמו ברכמת יום אחד בלבד.

האם ציון תיאור מצב גופני מהוות אמצעי זיהוי (בתולתא, פיסח)

לא. בהמשך לניל, אין לחוש שאם יכתב עליה "בתולתא" והוא אינה כזו יתעורר ספק בזיהוי מי היא (אם תהיינה שתי נשים בעלות אותו שם כי בתולתא לא נכתב בכתב בכתובה באמצעות אמצעי זיהוי ומה עוד שהעלם אינו יודע מכך). אמנם יש מקרה בו מצב גופני יכול לשמש אמצעי זיהוי, בדברי רעק"א בסוף פירוש המשנה למסכת פאה שכתב ש"זכורני שבק"ק ליסא סמכו ע"ז הבד"ץ יציו בgetto שהיתה בעיר עוד אחד בשם ושם אביו ואביו אביו כסם המגרש וכתבו הפסח שהמגרש היה חיגר ברגל אחת וכדי שלא יהיה נראה שהשם פסח כתבו הפסח ולא רצוי לכטוב חגור כי התיבה משתנה פעמים חיגר ביו"ד פעמים בלבד יו"ד ופעמים חיגר ופעמים חגורא". משמע שימוש גופני יכול להוות ראייה, אולם "בתולתא" אינו ראייה וכן ניל.

דרך כתיבת הסכום בכתבובה / ערך כתובה שירך

לב. בים היו נהגים לכתוב בכתבובה 200 זוז ומאותים זוקקים ואח"כ סה"כ סכום גדול מעבר להניל וכונראה הטעם הוא כיון שלא ידוע להעריך מה שווי הזרים והזוקקים, אולם מאז שנהייתה אינפלציה גבוהה, והכתובה אייבדה את ערכה, ונמצא שסה"כ הינו מעט מאוד או אפילו פחות משוו"פ, כתובים רק מאותים זוזים ומאותים זוקקים.ומי שכתב כתובה שאיבדה את ערכה, יליע האם יכול להשתקן על חז"ג אסור לגרש בע"כ, ומ"מ יכול הוא לרשום ולהוסיף בכתב"י בסוף הכתובה – וכך נzag הרוב בכתבובתו אמנס תוספת זו הינה רק לנכסים בני חוריין אבל לא למושעבים.

שיעור הכתובה – ללא הצמדה

לג. בפשטות הסכום שכתב בכתבובה הוא על פי ערכו הנוכחי ולא בתוספת הצמדה, ובירושלים כשהראו שהחלה אינפלציה היו כתובים תוספת כתובה והסה"כ חז' מהתוספת. ואולם אין מקום לחיבב לכתב היום סכום של פרנסת שנה (מהטעם, שמייקרא תיקנו חכמים מאותים זוז, כיון שבזמנם זו הייתה פרנסת שנה³⁶), כיון שחכמים קבעו סכום, וזה הסכום אותו אנו חייבים.

³⁶ באשכנז נהגו לכתוב בכל הכתובות שהכניתה לו מאות זוקקין (ליטרין) והוא הוסיף לה כגדם עוד מאות סה"כ מאותים. ואם הנהגה זו מתרתת להתמודד עם ירידת ערך הזרים

אבל בתורת הוספת כתובה יש סברא נכונה להוסיף כך. ועיין ריב"ש³⁷ מה שכתב איך סכום קטן כמהים יגרום שלא תהיה קלה בעינו ותירץ שכז' זה בנסיבות עניות הרי שאין במקומות עשרים דין כתובה אחרת אף שמצוינו סכום כתובה אחר לגבי משפחות מיוחדות.

האם לכתוב סכום גדול בכתבובה

לד. בכתבובה כיום, אין כי' נפ"מ מהו הסכום הכתוב בה לגבי גירושין שהרי לא ניתן לגרש בע"כ, ואם מסכימים, עושים הסכם על כל ענייני הממון. אולם נפ"מ לאלמנה,³⁸ ויש מעלה לכתוב סכום גדול (ולא גזמא), כיון שבית משפט יפסוק לה הרבה ויש חשש גזל מהיורשים אבל אם יהיה סכום גדול בכתבובה, ממילא מה שבית משפט יפסוק לה אינו גזל.

ואף שצורך לישבע על כתובה, מ"מ אם כתובים סכום גדול ויש אומדן שלא אמיד להתפייס לה סכום הכתוב אינה צריכה שבואה וכמפורט ברמב"ם במפקיד שטוען שהיה בשק שהפקיד אצלו אבני טובות והשומר אינו יודע חייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע אבל אם אמיד שיהיה לו אבני טובות פטור הרי שאומדן פוטר משבועה.

כתבובה שנרשם בה סכום מוגזם

לה. כתובות שכתוב בהם סכום מוגזם. נראה לחוכיה מהגמי' שאין בכך פסול, שהרי גם' ביבמות קיג'א נאמר שפיקח שנשא חrust, אפילו כתב לה כתובה

לכארה יש מקום להסיק מכאן גם בימינו, אבל יתכן שມטרת כתיבה אחידה זו שונה, וכן עולה מדברי הראבי'יה בתק"ד סימן תונן שהמטורה היא להשווות עניות ועונשיות ולא לביש מי שאין לה (ושם הסכום הוא חמישים).

³⁷ סימן קג.

³⁸ עי' אבhausen צג'ג, שאף שהלכהanca של galil שהאהה היא המחייבת האם לשבת בבית בעלה ולionario מנכסי או לగבות הכתובת, יכולים לתקן תקנה שלآخر שלשה חדשים יכלו היורשים להוציאה בע"כ, ותקנה זו נועדה למונע חפסד גדול מהיורשים, נמצא, שאם הבעל רוצה, שליורשים לא יהיה כדי לשלקה מהבתיה יכתוב סכום גדול בכתבובה אמנים לפי התקנה שהוזכרה בריב"ש סימן קז, שתיקנו שלא תיגבה תוספת כתובתה, לא יועיל בכך כלום.

מאה מנה כתובתה קיימת, משמע שלמרות שתמזה שיכתוב סכום שכזה ההתחייבות מופסת.³⁹

ולגבי חשש אסמכתא בסכום גדול בכתבובה, נראה שאין לחוש,⁴⁰ כיון שאסמכתא פירושה שאדם תולה את התחייבותו בדבר מה, והיינו תנאי שאם יהיה כך אשלם לך. אבל התחייבות בסכום גדול לא תהיה אין בה אסמכתא, ולכן, בכתבובה בה נכתב סכום גדול מאד אין חסרונו של אסמכתא, כיון שאיןו תולה את התחייבות בשום דבר, ואם היה מקום לדון על כל כתובה מדובר אין בה אסמכתא והתשובה היא שההתחייבות בכתבובה היא כמו תשלום שכר.

ומצאנו שכאשר נכתב בכתבובה "וחכניתה לו" ידוע שהחכניתה לו פחותה וכתבו הרבה דרך גוזמא, וכאשר הדבר בה לידי גביה נוتنים לה פחות ויש לפחות שני שליש ויש לעיין האם גם בחתחייבות הבעל לסכום גבוה נוכל להוריד שני שליש מתוך מחשבה שלא התחייב סכום כל כך גדול.

בסכום הכתובת הוסיף 'יעוד'

לו. כתובה שנכתב בה 'מאטים זוזין ועוד מאטמים זוקקים ועוד', אף שיתacen שתהיה מחלוקת מה נכלל ב'יעוד' ולדינה המעית, אין פסול בכתבובה מחמת כתיבה זו.

³⁹ ועיי"ש בगמי שהטעם הוא מפני שרצה לԶוק בנכסיו. ושמא אין להביא ראייה מגמי זו, אף שמאח מנה הינט סכום גדול מאד אבל מצינו בעלי סכום כזה, כגון בגמי' שרבו ישמעאל בן פאבי עשתה לו אימנו חולצה ששוואה מאה מנה (יומא לה, וכן מצאונו שישין שהחיה מי ששלח סבלנות בסך מאות מנה (ב"ב קמו, א) אבל מי שמתחייב בכתבובה בסכום מאד גדול ומוכח מתוך העין שהתחייבות זו אינה רציתת שמא לא מועל. ושמעתוי שישנו רב עיר אשר איןו מסכימים לאשר כתובות מעל סך מסויים.

⁴⁰ וראה שורת חזיו כרך ח אמריהם של הרב יועור אריאלי ("התחייבות מופרזה בכתבובה" שמסיק שהמתחייב בסכום מוגזם – התחייבותו לא חלה מזמן אסמכתא ומאומדנא שהתחייבות הייתה ע"מ 'לכבד' הכללה) והרב דוד לבנון ("כתבה בסכום גבוה" שסביר שחייב הכתובת, אף בסכום גבוה יותר, מחייב את הבעל ככל התחייבות).

חוות בעל בריפוי שיניים של אשתו

לו.iley האם רפואי שיניים הינו בכלל רפואי ואם הוא בכלל רפואי, בעל חייב ברפואת אשתו. או שהוא בכלל נזק והסתפק בכך בהר צבי על הטור בתחילת חווימ.⁴¹

חוות אשה להניך בנה

לח. אשא אינה חייבת להניך את בנה (חוות מזונות על בעל), וכן אלמנה יכולה לפנות לכהל שישלמו עבור חנקת בנה,⁴² ועל פי דברי הגלוון מהרש"א בחלכות צדקה,⁴³ אף אין לחייבת מותורת צדקה (שאדם חייב בצדקה לקרוביו קודם שאר בני אדם), כיון שחובבת צדקה לקרים מוטלת רק על מי שיש לו זכות בירושת אותו קרובי, ומכאן שאשה שאינה יורשת את בנה אינה חייבת בו בצדקה יותר מאשר בני אדם (ובכך מישבת קושיתו של הב"ש על דין זה). וכן במעשה עם חנמאן בן שלום⁴⁴ הפניה לקניית השודה הייתה למי שעלי משפט הירושה.

אשה הטוענת שאינה רוצה לגור בבית אחוז עט הוורי בעל

לט. אם יש טענות בין בעל לאשה לגבי מגורים עם החורים, נפסק ברמב"ם (פי"ג מאישות הל' יד וראב"ד ומ"מ שם) ובשו"ע (אבה"ע עד י), שטענת האשא (למגורים נפרדים) מתקבלת רק אם היא טוענת, שהם מוריין לה או מציקין לה. אולם לא הזכרה שסאפשרות שתאמיר האשא שרוצה היא להיות עם בעלה "בפרטיות" למרות שאין לה טענה מסויימת כנגד איומו או אחיזתו (משא"כ בעל יכול לומר שאינו רוצה לגור עם קרובותיה אף לא נימוק מפורט). נראה שאף שברמב"ם ובשו"ע לא הזכרה טענה זו, מסתבר שכיוום תתקבל טענה זו, כי המנהג ביום שכל זוג גור בדירה משלו ולא גרע מעולה עימיו ואינה יורדת עימו.

⁴¹ יש לעיין מה נחשב לרפואה, מה דין יישור שיניים כשעיר מטרתו יופי ומה דין של משקפיים (עדשות מגע וכד').

⁴² עי' אבחיעז פב,ח, ו-ח.

⁴³ י"ד רנא,ג "בן מומר מוטל יותר על אחיו המומר מעל אבי האם שהרי בירושה תלייתא...".

⁴⁴ ירמיהו פרק לב.

גבית הוצאות למוסד סיועדי מנכסי הבעל שנפטר

מ. אדם שנפטר ואשתו במוסד סיועדי, על פי דין כל החוצאות שלה במוסד יכולות להיגבות מנכסי חן מזונותיה וחן רפואיתה⁴⁵ - ובתנאי שלא תיגבה את הכתובה.

יאוש אשה מרנקה שאבד

מא. אשה שבאה לקנות שחורה, איבדה את ארנקה והתייאשה, ואח"כ נמצא הארנק, אך אף כנ כתוב הריני שיאוש האשה אינו מוועיל ביחס לבעל וכפוי שכחוב הפת"ש שיושן של שומר אינו מפקיע מחובבת השבה ביחס לבאים.⁴⁶ ונראה שלמרות שהאשה נושא ונותנת בתוך הבית, היושן לא יועיל.⁴⁷ ובאה לא שייך לומר שלותה והמעות שלה רק שחביבת שלם, אלא כל מה שמוציאיה היא עשויה בשליחות בעלה ואינה כשליח רגילה.

⁴⁵ ברפואה שאין לה קיצבה.

⁴⁶ כתוב בנהלת צבי לחו"מ רנטג (צווין בפתח חושן, אבידה, פרק ב הערתה ח): "וישמעתי דהוה עובדה בארץ ישראל באחד שלוח מעות על ידי שליח ונאנכו מידו וממצאים שראל אחר במקומות בו רוב ע"א מצוים. והויה גדול אחד דחייב להחזיר מידיאן, דיאוש זה של השליח לא מהני כיון שאין המעות של, ובבעל המעות לא ידע מיד בנפלתו וא"כ היה יאוש שלא מדעת, ע"כ שמעתי. ונראה שעובדא זה הוה בגונאה שהיה אסור להשלח לשימוש בחביב באחריותו, נחשב הוא כבעליהם ומועל יאוש דידיה. מיתו בסיכון רצב שם בד"ה מותר לו, כתבתי בשם נה"מ דשליח להולכה לעולם אין לו שות להשתמש בהן, כיון שלא מסר המשלח שישחה בידו שום זמן...". ולדבריו, איש שאיבודה ארנק עם כסף, אם יש לה רשות להוציא את המעות כרכוניה, מועל יאוש שלת, אבל אם חייבת לעשות עם המעות דבר מסוים, לא יועיל יאושה. ואננס, לכארה היה מקום להצעיר, שאף אם מותר לשלח לשימוש בעות, ודינו כשומר שכר (כמבואר בשיער רצב), והטעם שאינו יכול להולכה ביאר הסמי"ע ס"ק ט שם, כיון שחייב להחזירם מיד ואני יכול להחזירם לשחורה וכו'), ס"ס גם שומר שכר אינו בעליס, ללאיין גיטא, אם יש לו יותר שימוש כלשהו, חייב הוא לשלם למלה את כל הטכום שלוחה אף באונס גמור, וצ"ע.

ואננס בשווי"ת בצל החכמה ח"א סימן כת היפנה לשוי"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים ח"א סימן קפט), שכחוב שיושן של שומר מהני, וצ"ע. ושם ذן האם יאוש של ישראאל מבכור מועל, וצדד לומר שאינו מועל כי שייך להן. עיין א"ת ערך יאוש לד הערתה 185 ואילך – ובחורה 189 כתבו שיש לעין בטעם הדבר. עיין אגרו"ם חלק חוו"מ א סימן פב שנוטה לומר מהני יאוש דשורר אך סיים שיש לעין בדבר.

⁴⁷ בכף הקדשים לסימן רבכ סעיף ה כתוב, שיושן של אשה הנוגן בתוך הבית אינו מוועיל, כיון שבכל דבר בו אין לאיש הנאה, לא נאמר דין נושא ונותנת בתוך הבית, עי"ש.

דירה הרשומה על שם שני בני הזוג

מב. אדם שקנה דירה ורשם אותה על שמו ועל שם אשתו. מחלוקת הדירה שייכת לאשה כיון שמשמעותה נתן לה. ולכנן לאחר מות הבעלים, מחצית מהדירות שייכת לירושים ומחצית לה. אמן, יש לה זכות לדור בדירה עד יום מותה. ואם הדירה מושכרת לאחוריים, מחצית שכר הדירה שייך לה, ואם היא זכאית למזונות או זכאית לגבות את טcomes כתובתה, שכר חצי השני של הדירה יכול להיעזק על חשבונו חוב זה.

כתובה שאין בה תיגרא

מג. דברי הגמ⁴⁸ שליליא כתובה שאין בה תיגרא, אין בהם טעם כיום, כיון שלא ניתן לגרש את האשת בעל כורתה.⁴⁹

כפיה Lager שאינו יכול לזמן

מד. יש מי שכטב, שבעל עני קופין אותו לגרש, ולא מסדרין לו כיון שמסדרין רק על חובות העבר ולא על חובות חדשים.⁵⁰ וכל שלא גירש אשתו הרי הוא מתחייב כל יום מזונותיו.

⁴⁸ שבת קל, ואעין Tos' כתובות בא, ד"ה ל"ם. ויש לדון מה הוא הזמן של התיגרא, יתכן שבשבועת החתיבה ויתכן שלאחר מכון מיד לאחר הנישואין (ועיין Tos' הנ"ל) ומדובר היב"י בסימן קנד בשם הריב"ש היה נראה שהתיגרא היא בזמן פריעת הכתובה, אך יתכן ואינו אלא למיליצה בדברי הריב"ש היה נראה שהתיגרא היא בזמן פריעת הכתובה, אך יתכן ואינו אלא למיליצה בדברי הריב"ש וכבר מבואר בדברי הtos' (כתובות בא, ד"ה ליום הרבעיע) שהתיגרא היא בשעת כתיבת הכתובה/החותפה. וכ"מ בראשוני נוספים.

⁴⁹ ונראה לבאר, שהתיגרא היא מהמת הסכומים שבכתובה, אבל ביום שלא ניתן לגרש בע"כ, הסכום שבכתובה אינו משנה כי' כיון שבון כך ובין כך עליהם לחגיא להසכם, ואז תאמור האשת כמה היא רוצה. אמן נפ"מ לאלמנה, שיכולה לגבות את הסך הכתוב בכתובתה.

⁵⁰ באבח"ע עג, מחלוקת מחבר וויא ברמ"א. למחבר (רמב"ס) קופין בעל שאינו יכול לזמן אשתו. הנימוק המובא הוא עפ"י הגמ' בכתובות עז באמר אני זן ואני מפרנס ואני כו"ע מודו, עיין מירושלמי שהוא בכ"ש מריח הפה דכוFIN לגרש. והרמ"א מביא רביינו ירוחם (בשם ר'ית) שפליג. ועי' פט"ש ג' בסתריה מס' קנד סי' ג. עכ"פ צלי"ע כת' – האם הסברה שבפניהם היא טעם חדש לדין זה?